

บทที่ 1

บทนำ

ปัจจุบันกระแสสังคมได้กล่าวถึงระบบการดูแลสุขภาพแบบอื่นนอกเหนือจากการแพทย์แผนปัจจุบันกันมากขึ้น ได้แก่ การแพทย์แผนไทย การแพทย์แผนจีน หรือการแพทย์ทางเลือก เช่น ดนตรีบำบัด ธาราบำบัด เป็นต้น เนื่องจากการแพทย์แผนปัจจุบันมิได้เป็นวิถีทางเดียวในการแก้ปัญหาความเจ็บป่วยของประชาชนได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพเพียงพอจึงมีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่เลือกใช้วิธีการรักษาพยาบาลแบบแผนโบราณหรือแบบพื้นบ้านซึ่งเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่ใช้ดูแลสุขภาพที่สำคัญอีกศาสตร์หนึ่งหรือเลือกใช้การรักษาทั้ง 2 ศาสตร์ควบคู่กันไป โดยมีเหตุผล คือ สะดวก ประหยัดและได้ผล อีกทั้งยังสอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณี และผู้ป่วยสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้รูปแบบวิธีการรักษาโรคได้ด้วย แม้การแพทย์พื้นบ้านจะได้เป็นที่นิยมเท่ากับการแพทย์แผนปัจจุบัน แต่ก็ยังมีได้สูญหายไปจากสังคมไทย โดยมีหมอพื้นบ้านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชนในชนบทตลอดมา เพราะความสัมพันธ์ระหว่างหมอพื้นบ้านกับชาวบ้าน เป็นความผูกพันกันด้วยความเชื่อในจิตสำนึกและความศรัทธาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จากเหตุผลดังกล่าวทำให้หมอพื้นบ้านยังคงมีบทบาทต่อสุขภาพของประชาชนมาจนถึงปัจจุบัน

จากการรวบรวมข้อมูลทะเบียนหมอพื้นบ้านที่สำรวจโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครนายก ณ เดือนพฤษภาคม 2551 พบว่าหมอพื้นบ้านที่อาศัยอยู่ในอำเภอองครักษ์ที่ให้การรักษาและดูแลสุขภาพประชาชน มีจำนวนทั้งหมด 21 คน แต่เมื่อผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูล พบว่า มีหมอพื้นบ้านที่ไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนแต่มีการให้การรักษาและดูแลสุขภาพให้กับประชาชน รวมทั้งมีหมอพื้นบ้านที่อายุมากแล้วจึงไม่ได้ให้การรักษากับประชาชนแล้ว ดังนั้น จำนวนหมอพื้นบ้านที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในครั้งนี้มีจำนวนทั้งหมด 19 คน ซึ่งหมอพื้นบ้านจะใช้ศาสตร์ด้านสมุนไพร ไสยศาสตร์ และการนวดจับเส้น ในการรักษาอาการเจ็บป่วยของผู้ที่มารับการรักษา

ดังนั้น จากความสำคัญในศาสตร์การแพทย์พื้นบ้านและบทบาทของหมอพื้นบ้านดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านที่ยังคงใช้องค์ความรู้เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัยในการป้องกันและรักษาโรค รวมทั้งการช่วยเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน กอปรกับแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างทางเลือกสุขภาพที่หลากหลาย ผสมผสานภูมิปัญญาไทยและสากล โดยมีเป้าหมายมุ่งให้การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพหนึ่งในระบบสุขภาพ จึงเป็นที่มาของงานวิจัยในครั้งนี้ที่มุ่งจะรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาหมอพื้นบ้านให้เกิดประโยชน์กับสังคมมากกว่าในปัจจุบัน และเป็นการรักษาภูมิปัญญาพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพให้มีให้สูญหาย อีกทั้งเป็นข้อมูลในการนำไปใช้วางแผนงานการดูแลสุขภาพของประชาชนต่อไป

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไป สถานภาพและบทบาทของหมอพื้นบ้านในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาโรค อาการเจ็บป่วย และวิธีการรักษาของหมอพื้นบ้านที่อาศัยอยู่ในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก

1.2 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย ไว้ดังนี้

1. พื้นที่ในการศึกษา

เป็นพื้นที่ที่อยู่ในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก เนื่องจากเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกับที่ตั้งของหน่วยงานผู้วิจัยซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นแหล่งความรู้ให้กับนิสิตของคณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้เป็นอย่างดี

2. ประชากรที่ทำการศึกษา

หมอพื้นบ้านที่ผู้วิจัยทำการศึกษาองค์ความรู้นั้นเป็นหมอพื้นบ้านที่อาศัยอยู่ในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ที่ในปัจจุบันยังให้การรักษาและดูแลสุขภาพของประชาชน และเป็นหมอพื้นบ้านที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครนายกในปี 2551 มีจำนวน 19 คน

3. เนื้อหาที่ศึกษา

ขอบเขตของเนื้อหาที่ทำการศึกษา คือ

ส่วนที่ 1	ข้อมูลส่วนบุคคลของหมอพื้นบ้าน
ส่วนที่ 2	สถานภาพและบทบาทของการเป็นหมอพื้นบ้าน
ส่วนที่ 3	โรคหรืออาการเจ็บป่วยที่หมอพื้นบ้านให้การรักษา
ส่วนที่ 4	วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน

1.3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้นำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยการกำหนดแบบสัมภาษณ์และการสังเกต เพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย

1.4 นิยามศัพท์

ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านการเรียนรู้และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของของคนในชุมชน

หมอพื้นบ้าน หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทและมีความชำนาญในการรักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆ ในชุมชน ซึ่งได้รับการยอมรับจากชุมชนโดยอาศัยความรู้ในการรักษาจากการสืบทอดจากครูบาอาจารย์หรือบรรพบุรุษและจากการสั่งสมประสบการณ์

องค์ความรู้ หมายถึง ความรู้ทั้งปวงของหมอพื้นบ้านที่นำมาใช้ประโยชน์ต่อการทำหน้าที่รักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆของประชาชน

โรคหรืออาการเจ็บป่วย หมายถึง โรคหรือความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับบุคคล

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เป็นการรักษาคำว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพให้มีสุขภาพดี
2. เป็นฐานข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปวางแผนดูแลสุขภาพให้กับประชาชน
3. เป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพของประชาชน